

Dra. Maria Ruiz

*Festskrift till
Eva-Maria Svensson*

Redaktörer
Erik Björling
Håkan Gustafsson
Sari Kouvo
Wanna Svedberg Andersson

Redaktörerna framför sitt tack till *Emil Heijnes Stiftelse för rättsvetenskaplig forskning* och *Institutet för rättsvetenskaplig forskning* för ekonomiskt stöd som möjliggjort utgivningen av denna festschrift.

© Författarna och Iustus Förlag AB, Uppsala 2024
Upplaga 1:1
ISBN 978-91-7737-289-9
Produktion: eddy.se ab, Visby 2024
Omslag: John Persson
Foto: Jeffrey Johns
Förlagets adress: Box 1994, 751 49 Uppsala
Telefon: 018-65 03 30
Webbadress: www.iustus.se, e-post: kundtjanst@iustus.se
Printed by Dimograf, Poland 2024

Innehåll

Förord	9
Ulrika Andersson & Moa Bladini <i>(O)aktsamhet och sexualitet i Högsta domstolen. En feministisk analys av prövningen av oaktsam våldtäkt i ljuset av straffrättsliga förutsättningar</i>	13
Matilda Arvidsson <i>De-Colonial, Intergenerational and Transversal Posthuman Feminist Alliances – Also In, (Be)For(e) and Beyond Feminist Legal Scholarship of the Nordics</i>	39
Clara Bergstrand, Julia Johansson, Hedvig Lärka & Karin Åberg <i>Genier och systerskap: Kvinnlig vänskap i akademien</i>	57
Erik Björling <i>Rättsvetenskapliga etymologiska berättelser</i>	65
Hege Brækhus <i>Rettspolitikk – en gang til</i>	77
Nick Dimitrievski <i>Kvalitet i högre utbildning – Några reflektioner</i>	87

Innehåll

David Garcia Jivegård	
<i>Revolutionär rättsvetenskap: relationer kommer först</i>	109
Hans Petter Graver	
<i>Straffer vi sivil ulydighet for strengt?</i>	125
Åsa Gunnarsson	
<i>Mod, elegans och idealism – Eva-Marias feminist-filosofiska universum</i>	143
Håkan Gustafsson	
<i>Bortom varat och börat. Efterspel till en framtidens rättsfilosofi?</i>	155
Anne Hellum	
<i>Mellom «den mannlige norm» og «kvinnenormen»: norske menn i likestillings- og diskrimineringsrettens blindsoner</i>	175
Kristina Hultegård	
<i>(Om) vi vantrivs i rättskulturen</i>	199
Juha Karhu	
<i>Juridik och teater. Reflektioner kring juristen som rättsens dramaturg</i>	207
Sari Kouvo	
<i>Elin's Era – Co-creating Knowledge for Change</i>	221
Hugo Lundberg	
<i>Will the Circle be Unbroken? En marxistisk läsning av rättsdogmatikens självförståelse och upphävande</i>	235
Max Lyles	
<i>Betydelsen av lex interpretata "dher lagen ähr mörck och dubieus"</i>	239
Claes Martinson	
<i>Om att slå in öppna dörrar kring rättsdogmatiken</i>	261
Johanna Niemi	
<i>Control over women's bodies: Sterilisation and abortion still relevant</i>	277

Innehåll

Christina Olsen Lundh	
<i>Hellre en klimatsjuk kvinno förening i Strasbourg än hundra äggsjuka män i skogen – om att korsa Rubicons biflöden</i>	289
Anne Orford	
<i>From ‘established’ to ‘revolutionary’ legal science</i>	307
Hanne Petersen	
<i>Kære Eva-Maria</i>	319
Inger-Johanne Sand	
<i>Hvordan utvikles retten og det rettslige språk ved sosiale endringer og kriser i vår tid? Retten mellom rettslige tradisjoner, politiske endringer og risikosamfunn</i>	329
Eva Schömer	
<i>Personlig assistans – ett modernt pigarbete</i>	343
Gustav Stenseke Arup	
<i>Penitenziagite: Om rättsdogmatikens apokalyps och Eva-Maria Svenssons profetiska kvaliteter</i>	361
Lotta Vahlne Westerhäll	
<i>Ungdomar på SiS-skolor – demokrati och mänskliga rättigheter</i>	377
Margot Young	
<i>Comments From Canada: Celebrating the Scholarship of Eva-Maria Svensson</i>	395
Publikationslista. Förteckning över Eva-Maria Svenssons skrifter 1986–2024	411
Författarlista	423

Förord

Hösten 2023 var det Göteborgs tur att anordna den nordiska genus och rätt konferensen. Eva-Maria var givetvis med och planerade konferensen och dess tema *Past-Present-Future*. Enligt syftesbeskrivningen ämnade konferensen att ”engage not only with the present and future challenges of law and gender in the Nordics but also to make the histories and legacies of law and gender in the Nordics matter in this process”. Ett passande tema för en nordisk genus och rätt konferens anordnad året innan Eva-Maria har valt att gå i pension. Eva-Maria har varit central för framväxten av det som var den nordiska kvinnorrätten och som blev genus och rätt. Hon har varit central för forskningsfältets teoretiska utveckling, bidragit till byggandet av forskningsmiljöer i Sverige och Norden och säkerställt en dialog mellan det nordiska och det internationella genusrättsvetenskapliga forskningsfältet.

Författarna till detta förord och tillika redaktörerna för denna festskrift deltog alla vid konferensen. Flera av deltagarna hade varit med sedan de tidiga strävandena att visa hur till synes objektiva rättsregler påverkar kvinnor och män olika, och liksom Eva-Maria hade de flera både slitsamma – och lyckade – duster i bagaget som har lett till förändring av akademiska miljöer, juristprogram och utformningen av vissa lagar. Många av de unga konferensdeltagarna vittnade hur viktigt det hade varit för dem att pionjärer som Eva-Maria har skapat utrymme och öppnat dörrar. Utrymmet som skapats användes givetvis även till att ställa nya forskningsfrågor och, inte minst, utmana genusrättsvetenskapens egna förgivettaganden.

Eva-Marias avhandling *Genus och rätt – en problematisering av föreställning om rätten* (Iustus, 1997) lade basen för mycket av hennes senare teoretiska arbeten. Eva-Maria är intresserad av vad rätten är, hur den formas och förstås. Genusperspektivet – eller ett relationellt maktperspektiv – har varit centralt för Eva-Maria som rättsteoretiker. Den nordiska genusrättsvetenskapen hade knappast varit ett så livskraftigt projekt som det är idag utan Eva-Marias engagemang och insatser. Hon är författare, medförfattare eller redaktör till många av de tongivande akademiska publikationerna inom ämnet, från det 1995 publicerade samlingsverket *13 kvinnoperspektiv på rätten* till det 2023 publicerade samlingsverket *Nordic Equality and Anti-Discrimination Laws in the Throes of Change*. I god feministisk anda har Eva-Maria dock inte nöjt sig med att utveckla teorierna för genusrättsvetenskapen, hon har velat konkret bidra till förändring.

Eva-Maria har varit särskilt intresserad av rättsliga och samhälleliga frågor kring sexualiserade 'yttranden' och yttrandefrihetens gränser. Hennes tidiga arbete med vad som är 'yttranden' och vilken typ av yttranden kan/bör tolereras i ett jämställt samhälle fokuserade på det pornografiska yttrandet, senare har hon kommit att fokusera mer på reklam och sociala medier. Det är fyra decennier sedan Eva-Maria publicerade sin första artikel som kritiskt diskuterade den pornografiska industrin som kunde tillåta sig våldssamma och grovt diskriminerande uttryck under yttrandefrihetens skydd. Sedan dess har mycket hänt. Reklamens stereotypa och kränkande uttryck har i viss mån kunnat stävjas. Lagändringar har varit viktiga, men mer än så: samhället har förändrats! Stereotypa och kränkande uttryck uppmärksammas och kritiseras. Vad gäller pornografin har utvecklingen varit den motsatta. Den pornografiska marknaden har *konkret* flyttat utanför den svenska yttrandefrihetens gränser. Den pornografiska marknaden är i dag global, och att stävja exploatering och våld inom denna marknad kräver ny lagstiftning och global samverkan.

Eva-Maria har hängt med i de senaste decenniernas internationalisering och globalisering. Hon har dock gjort detta välförankrad i det svenska och det nordiska. Det är bra att blicka utåt och inspireras av andra. Genom att försöka förstå andra sammanhang, får vi perspektiv på vårt svenska och nordiska sammanhang. I omgångar har Eva-Maria sökt sig bort från sin bas i Göteborg. Hennes samarbete med den genusrättsvetenskapliga miljön i Umeå och hennes tid vid universitetet i Tromsø är exempel på resor inom det nordiska. Internationellt har Eva-Maria byggt viktiga samarbeten med forskningsmiljöer i Storbritannien, Kanada och Australien. Tiden i Tromsø och Kanada öppnade upp nya forskningsfält, ett intresse för Arktis och för genusperspektiv i ursprungsbefolkningars jämställdhetssträvanden.

Bilden som valdes för att göra reklam för Nordic Law and Gender konferensen om det förflutna, vår samtid och vår framtid är en bild på nornorna som spinner sina trådar. För dem som kan sin nordiska mytologi vet att nornorna som vid asken Yggdrasils rötter spinner livstrådar har mycket makt, eftersom de genom sitt spinnande avgör livsöden. Möjligen är det Eva-Maria som valde denna bild, eftersom hon är intresserad av mytologi och den symbolik som förmedlas genom mytologins bilder. Vi upplever dock att bilden på de spinnande Nornorna behöver omtolkas för att anpassas till den nordiska genusrättsvetenskapens utveckling och definitivt för att anpassas till Eva-Marias roll i denna. Där Nornorna spinner enskilda livstrådar, har Eva-Maria varit med och virkat ett genusrättsvetenskapligt lapptäcke. Många av lapparna är perfekta, och många passar även perfekt ihop. Vissa blev lite vinda och sneda, ett antal lappar saknas. Visst är framgångarna många, men kritiken mot genusperspektivet i sig och det utrymme som det har tagit i vår rättsordning och samhälle är i dag väsentligt.

Vad innebär det för vägen framåt? För det första, Eva-Maria kan inte – bör inte! – pensionera sig riktigt på riktigt. Visst, det är bra att få mer tid för barnbarn, ridning och rodd, men pionjärer som hon behövs idag, för att ge perspektiv över tid och bidra med sammanhang. För det andra, det vore synd om lapptäcket vore perfekt, då fanns det ju inget mer att göra för dagens och morgondagens pionjärer. Men betänk också, för det tredje, att den som närmare undersöker Eva-Marias publikationslista kommer att se att det fält hon varit med om att skapa är extraordinärt kollektivt när det gäller att göra rättsvetenskap tillsammans med andra. Inte sällan är det fem, sex, sju eller åtta medförfattare i såväl redaktioner som forskningsalster. Detta är ovanligt inom rättsvetenskapen men självklart inte någon slump i genusrättslig forskning. Det är snarare en etisk och vetenskapsteoretisk utgångspunkt med flera effekter. Den synliggör att forskning är, och alltid har varit, (oavsett om andra grenar av fältet vill framhäva individuella prestationer) ett relationellt och gemensamt projekt. Vidare skapar en sådan ingång resiliens och livskraft som säkerställer miljöns bärighet även när enskilda forskare av olika anledningar går mot nya utmaningar. Slutligen, medför nog de gemensamma processerna att livet som rättsvetenskapare blir roligare och mer meningsfullt jämfört med det ensamma ”geniet”.

Apropå det rättsvetenskapliga kollektivet är det också på sin plats att betona hur den nordiska genusrättsvetenskapen inte bara varit ett emancipatoriskt projekt för jämställdhet utan även medfört rättsfilosofiska bidrag vilket idag utgör självklara referenspunkter för forskare i betydligt bredare betydelse. Den allmänna förståelsen för rättssubjektet, rättsordningens kontextuella dimensioner samt forskningens ständigt situerade och relationella

Förord

aspekter har mycket att tacka till forskning, filosofi och vetenskapsteori som Eva-Maria bidragit till.

Genom denna festskrift vill vi visa vår uppskattning för vår vän och kollega Eva-Maria, påminna henne om att viktiga uppgifter ännu väntar på henne framöver och betyga att hennes vetenskapliga värv kommer att bestå.

Erik Björling, Håkan Gustafsson, Sari Kouvo, Wanna Svedberg Andersson